

Nr 679.

Av herr **Lindberg**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 159, med förslag till lag om nykterhetsvård m. m.*

Av Kungl. Maj:t i proposition nr 159 framlagt förslag till lag om nykterhetsvård ansluter sig i väsentliga delar till det förslag, som år 1948 framlades av 1946 års alkoholistvårdsutredning. Det förslag till ny ordning för handläggningen av interneringsärenden, som hade framlagts av utredningen, har emellertid icke upptagits i vidare mån än att ökat utrymme lämnas för muntligt förhör. Därvid har hänvisats till sambandet med den större frågan om administrativa frihetsberövanden, varom särskild utredning pågår. När i enlighet härmed också spørsmålet om fri rättshjälp i alkoholistärenden ställes på framtiden måste man emellertid fråga sig om det icke, utan föregripande av en framtida reform av proceduren vid administrativa frihetsberövanden, skulle vara möjligt att redan i den nu aktuella lagen om nykterhetsvård införa en bestämmelse, som tillförsäkrar biträde med förklarings avgivande åt sådana alkoholister, vilka enligt beslut av polismyndighet eller länsstyrelse jämlikt 21 och 25 §§ i lagförslaget omhändertagas i avbidan på slutligt beslut. I sådan ordning omhändertagna personer synas i rättsligt hänseende närmast vara att jämföra med anhållna eller häktade, och de äro i regel förhindrade att själva skaffa sig något biträde. Enligt såväl nu gällande alkoholistlag som förslaget till lag om nykterhetsvård är en alkoholist oförhindrad att på eget initiativ skaffa sig biträde och torde, om han är medellös, icke avvisas om han i sådant ärende vänder sig till rättshjälpsanstalt. Men den som omhändertages i nyss angiven ordning torde i regel icke, i varje fall om han är medellös, kunna skaffa sig något biträde. Även om det enligt 24 § i lagförslaget skulle skapas garantier för att rätten att påkalla muntligt förhör icke förbises, är det uppenbart att den som redan är berövad sin frihet kommer i en ogynnsam situation om han icke kan erhålla något bistånd med förberedelse av sin talan. Det synes vara ett billigt rättskrav, att den som berövas sin frihet utan att dessförinnan bliva hörd tillförsäkras rätten att erhålla biträde vid avgivande av förklaring. Föreskrift härom bör intagas i lagen, förslagsvis genom omredigering av och tillägg till 26 §, som torde bära avse jämväl enligt 25 § omhändertagna. Närmare bestämmelser skulle lämpligen kunna meddelas av Konungen i blivande tillämpningskungörelse.

Utöver förenämnda principiella fråga har från anstaltshåll uppmärk-

samheten fästs på några detaljspörsmål av övervägande lagteknisk art. Såsom en nyhet har i 35 § 1 mom. andra stycket intagits medgivande för länsstyrelse att förordna om villkorligt anstånd med beslut om tvångsintagning även när enligt 34 § andra stycket nykterhetsnämnden har att föranstalta om verkställigheten. Denna anordning står i överensstämmelse med förslag av alkoholistvårdsutredningen. Men härutöver har i departementsförslaget 35 § 2 mom. intagits den bestämmelsen, att länsstyrelse äger bemyndiga nykterhetsnämnden att besluta om förverkande av anstånd, som medgivits av länsstyrelsen. Så som bestämmelsen formulerats skulle länsstyrelse kunna lämna sådant bemyndigande ej blott vid anstånd enligt samma § 1 mom. andra stycket utan även vid anstånd i sådana fall, där länsstyrelsen enligt 34 § första stycket har att förordna om verkställigheten. Frånsett att det kan anses tveksamt om, åtminstone i sistnämnda fall, nykterhetsnämnd lämpligen bör kunna bemyndigas pröva frågan om förverkande av anstånd, som meddelats av länsstyrelse, synes det av lagtexten icke klart framgå vem som skall ombesörja verkställigheten när nykterhetsnämnd enligt bemyndigande förklarar anstånd förverkat beträffande person, som avses i 34 § första stycket. Härom synes förtydligande önskvärt. I samband härmed synes emellertid kunna övervägas om icke bestämmelserna om verkställighet borde revideras. Lagförslagets 34 § ansluter sig nära till 29 § i nu gällande alkoholistlag, där uppdelningen av verkställigheten står i överensstämmelse med vad som föreskrives angående kostnader för anstaltsvård. I de fall, där statsverket nu jämlikt 52 § alkoholistlagen bestrider vårdkostnaden, har länsstyrelsen att föranstalta om verkställigheten. Enligt framlagt förslag skola kostnaderna för anstaltsvård alltid stanna på statsverket, varför frågan om verkställighet icke längre behöver influeras av kostnadsfrågan, i synnerhet som nykterhetsnämnds rätt till polishandräckning skulle utvidgas. Med nuvarande bestämmelser har det i sådana fall, där nykterhetsnämnd ansökt om tvångsintagning under åberopande av farlighetsindikation, inträffat att nämnden utlovat anstånd med verkställighet men förbisett att framföra förslag därom till länsstyrelsen, som föranstaltat om verkställighet, alltså intagning å anstalt, i strid mot av nämnden givet löfte. Bättre klarhet i verkställighetsfrågan synes kunna vinnas om 34 och 35 §§ utformades så, att sökanden, d. v. s. nykterhetsnämnd eller polismyndighet, hade att föranstalta om verkställighet där länsstyrelse icke förordnat om villkorligt anstånd. Därjämte torde nykterhetsnämnd i samtliga sådana fall, där den varit sökande, böra tillerkännas rätt att besluta om villkorligt anstånd. Här- till kunde sedan fogas den föreskriften, att den myndighet, som beslutar

om förverkande av villkorligt anstånd, jämväl har att föranstalta om verkställighet.

I 44 § införes "*vårdtiden*" som ny benämning för den tid, varunder en intagen må kvarhållas å vårdanstalt. Alkoholistvårdsutredningen hade föreslagit beteckningen "*kvarhållningstid*", men departementsförslaget har följt ett yttrande av socialstyrelsen. Med *vårdtid* åsyftas nu i allmänhet den tid, under vilken den intagne är fysiskt närvarande på anstalten och sålunda föremål för vård. I sistnämnda betydelse använder t. ex. socialstyrelsen denna beteckning i ett å sid. 213 citerat yttrande. I samband med att frågan om minimitid beröres talas där om förlängning av "den genomsnittliga vårdtiden", varmed uppenbarligen icke kan åsyftas annat än vårdtid i den mera inskränkta betydelsen. Den tid varunder den intagne kvarstår inskriven å anstalten — i vilken tid regelmässigt ingår försökspermission men även t. ex. tid, under vilken frihetsstraff avtjänas — brukar nu benämnas *intagningstiden* eller någon gång, i förtydligande syfte, *inskrivningstiden*. Då termen vårdtid i 44 § sålunda är ägnad att skapa förvirring, synes antingen den av alkoholistvårdsutredningen föreslagna beteckningen *kvarhållningstid* eller den nu vanliga benämningen *intagningstid* vara lämpligare.

I 49 § har i enlighet med alkoholistvårdsutredningens förslag upptagits en bestämmelse, enligt vilken anstalts styrelse eller föreståndare icke skulle vara skyldig att upptaga framställning om försökspermission när vårdtiden understiger fyra månader. Utan att upptaga till närmare diskussion huruvida en sådan bestämmelse är lämplig eller behövlig ifrågasättes om den kommer att fylla avsedd uppgift. Av specialmotiveringen framgår nämligen att socialstyrelsen tolkar stadgandet så, att vägran av anstaltsstyrelse eller anstaltsledning att upptaga permissionsframställning inom fyramånadersperioden skall kunna överklagas hos socialstyrelsen; om klaganden kan förebära särskilda skäl böra dessa, om de icke prövats av anstalten, bli föremål för socialstyrelsens prövning. Departementschefen har, sid. 214, intet att erinra mot denna tolkning. I allmänhet torde den intagne utan svårighet kunna åberopa särskilda skäl av ett eller annat slag för sin ansökan om försökspermission. Om en sådan ansökan icke skulle utan närmare prövning kunna avvisas av anstalten enbart på grund av att vårdtiden icke uppgår till fyra månader, synes det föreslagna stadgandet vara av ringa värde. Enligt nuvarande praxis torde nämligen anstalterna i förekommande fall utan remissförfarande eller annan utredning avslå ansökan om försökspermission när vårdtiden anses för kort. Sådant avslag har samma reella innebörd som den föreslagna möjligheten att underlåta prövning. Om det föreslagna stadgandet skall tolkas så, att klagan kan föras över att anstalten vägrar upptaga

permissionsframställning, blir en vägran jämställd med ett avslag och inget torde vinnas i sak. Däremot kan det befaras att det nya stadgandet, mot sitt syfte, kommer att tagas till intäkt för en minimitid av fyra månader för sådana asylbetonade vårdfall, för vilka en avsevärt längre vårdtid borde tillämpas. Alkoholistsvårdsutredningen ville med sitt förslag hejda tendensen till allt starkare avkortning av den genomsnittliga vårdtiden vid alkoholistanstalterna. Vill man motarbeta ifrågavarande tendens torde bättre än stadgandet om en icke bindande fyramånadersgräns för prövning av permissionsansökan vara att i anstalternas stadgor intagas bestämmelser om i vilken utsträckning skyldighet föreligger för föreståndare att genom inhämtande av yttrande av nykterhetsnämnd eller på annat sätt förbereda eller företaga till prövning framställning om försökspermission, varvid olika tidsgränser torde kunna angivas för olika kategorier av vårdtagare.

I 52—54 §§ meddelas föreskrifter om utskrivning, varvid till skillnad mot nuvarande ordning i 52 § föreslås att tillåtet skall utskrivas vid intagningstidens slut utan att särskilt beslut behöver meddelas. Enligt uttalande av departementschefen bör ej heller särskilt beslut om utskrivning krävas för det fall att den intagne vid slutdagen vistas på anstalten. Enligt 54 § skall vid utskrivning vad som stadgas i 51 § om övervakning och lydnadsföreskrifter äga motsvarande tillämpning. Sistnämnda § reglerar förhållandena vid permission och innefattar bl. a. befogenhet för anstaltens styrelse att uppdraga åt föreståndare att i fråga om *den, som av honom tillåtet*, meddela beslut om övervakning och lydnadsföreskrifter. Enligt 49 § äger anstaltsstyrelse att utan inskränkning uppdraga åt föreståndaren för anstalten att besluta om försökspermission. Vid åtskilliga anstalter, det gäller bl. a. de statliga anstalterna, beslutar styrelsen i allmänhet själv om försökspermission. Av praktiska skäl måste emellertid föreståndaren meddela närmare bestämmelser om övervakning m. m. i det icke ringa antal fall, som vid ärendets föredragning inför styrelsen äro oklara beträffande t. ex. arbetsanskaffning. Departementschefen har i motiven till 51 § uttalat, att rätten att besluta om övervakning och föreskrifter bör tillkomma styrelsen ensam i sådana fall, där styrelsen ej uppdragit åt föreståndaren att bevilja permission. Därmed avisas från anstaltshåll ifrågasatt ändring innebärande att styrelsen skulle kunna uppdraga åt föreståndaren att meddela föreskrifter även då styrelsen själv meddelar beslut om permission. Följden härav torde bli, att anstaltsstyrelsen i ökad utsträckning får låta sina beslut i försökspermissionsärenden få formen av uppdrag åt föreståndaren att besluta om permissionen. Några praktiska olägenheter härav torde icke uppstå, och saken skulle här icke upptagits om icke 51 § även reglerade före-

skrifterna vid utskrivning. Om utskrivning sker enligt 53 §, d. v. s. "före vårdtidens utgång", skall beslut härom meddelas av anstaltens styrelse, och i sådant fall är det naturligt att styrelsen även meddelar beslut om övervakning och föreskrifter. Men om utskrivning sker på slutdagen — alltså enligt 52 § utan att särskilt beslut kräves, vilket är förhållandet i det stora flertalet fall — synes det vara oklart i vilken ordning beslut om övervakning och föreskrifter avses skola meddelas. Lagen medger icke rätt för anstaltsstyrelse att bemyndiga föreståndare att besluta om utskrivning, och i 51 § har avvisats möjligheten för styrelsen att uppdraga åt föreståndaren att besluta om övervakning och föreskrifter i sådana fall, där styrelsen meddelar beslut. Den föreslagna formuleringen av ifrågavarande §§ synes innebära, att anstaltens styrelse skulle vara tvungen meddela beslut om övervakning och föreskrifter beträffande även intagna, som utskrivs å slutdagen. Den med förslaget om ordningen för utskrivning på slutdagen avsedda förenklingen skulle härigenom bli illusorisk. Klarare bestämmelser synas sålunda önskvärda angående proceduren vid utskrivning enligt 52 §. Det torde icke vara förenat med några olägenheter att giva styrelsen möjlighet att i sådana fall bemyndiga föreståndaren att besluta om övervakning och föreskrifter.

Efter förslag av lagrådet har i 55 § som förutsättning för återintagning å allmän vårdanstalt angivits, att den utskrivne missbrukar alkoholhaltiga drycker. Denna bestämmelse har infogats på ett sätt, som synes ägnat att vålla missförstånd och även innebära en, sannolikt ej avsedd, saklig förändring av förutsättningarna för återintagning. I 55 § anges nämligen i den föreslagna lydelsen såsom förutsättning för återintagningsbeslut, att den utskrivne missbrukar alkoholhaltiga drycker *samt* undandrager sig övervakning eller bryter mot meddelade lydadsföreskrifter. I regel torde såsom lydadsföreskrift (§ 36) meddelas skyldighet för den utskrivne att fullständigt avhålla sig från bruk av alkoholhaltiga drycker. Den föreslagna nya bestämmelsen om alkoholmissbruk som förutsättning för återintagning synes innebära en uppmjukning av angivna nykterhetsföreskrift och torde, om en sådan tolkning är riktig, vara av psykologiska skäl olämplig. Något avkall på helykterhetskravet bör av princip icke ifrågakomma. Skulle emellertid i något fall lydadsföreskrift om avhållsamhet icke ha meddelats i samband med utskrivningen och den utskrivne icke bryter mot någon annan lydadsföreskrift, som kan ha meddelats, och ej heller undandrager sig övervakning, skulle alkoholmissbruk icke utgöra tillräcklig anledning för återintagning jämlikt 55 §. Vidare synes den föreslagna formuleringen utesluta möjligheten att ingripa mot en utskrivne, som undandrager sig övervakning, om det icke påvisas att han jämväl missbrukar alkoholhaltiga drycker. En-

ligt 52 § kan permitterad, som undandrager sig övervakning, återhämtas till anstalten. Respekten för övervakningsinstitutet synes kräva, att likartad möjlighet, såsom nu är fallet, bör finnas även beträffande den som i samband med utskrivning ställes under övervakning. Beträffande en person, som undandrager sig övervakning och t. ex. begiver sig till okänd ort, är det i allmänhet svårt att påvisa återfall i alkoholmissbruk om icke vederbörande gör sig skyldig till fylleri. Om alkoholmissbruk skall upptagas såsom förutsättning i 55 § borde icke en ovillkorlig samordning med nu gällande förutsättningar angivas utan i stället samtliga förutsättningar upptagas såsom alternativa, vilket torde bli fallet om ordet *samt* utbytes mot *eller*. Skulle, såsom möjligen kan utläsas av lagrådets och departementschefens uttalanden, syftet vara att angiva återfall i alkoholmissbruk som den avgörande förutsättningen för återintagningsbeslut, måste förslaget av ovan angivna skäl avstyrkas.

Härmed hemställes,

att vid behandlingen av förslaget till lag om nykterhetsvård beaktas vad ovan anförts.

Stockholm den 14 april 1954.

Carl Lindberg.

Nr 680.

Av herr **Birke**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 187, med förslag till förordning om skatt på fonderade vinstmedel (fondskatt)*.

(Lika lydande med motion i Första kammaren, nr 540.)

Stockholm den 14 april 1954.

E. Birke.
